

Atık Yönetimi Daire Başkanlığı

**Termik Santrallerden Kaynaklanan Küllerin
Yönetimi**

Erdem ÖZMEN

Çevre ve Orman Uzmanı

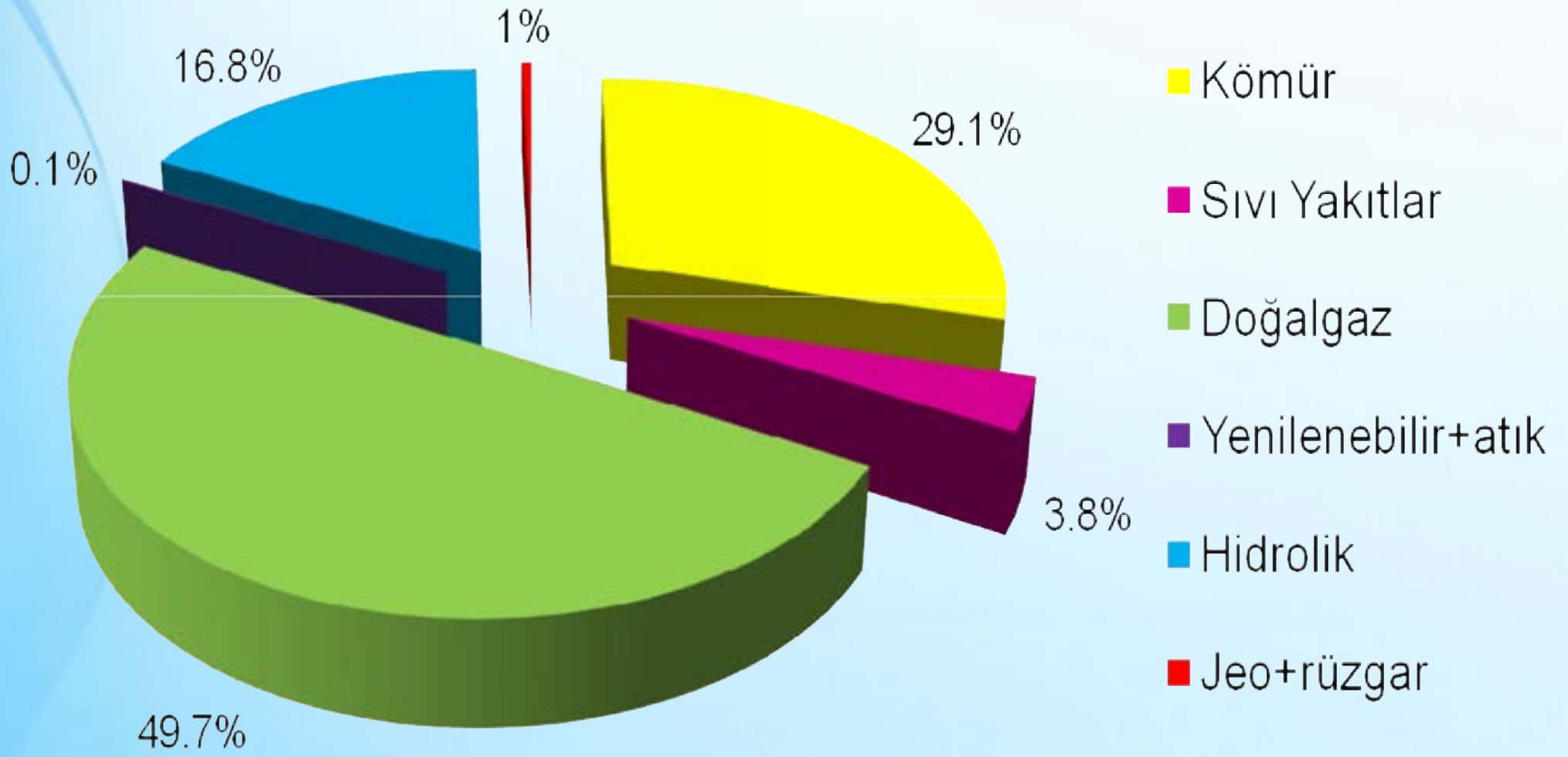
Antalya, Nisan 2011

Yönetimi

- Kömür, dünyada en yaygın şekilde bulunan fosil yakıttır.
- Ülkemiz kömür rezervi bakımından Dünyada 11. sıradadır.
- 2009 yılı itibarı ile Türkiye'de elektrik enerjisinin % 29'ü kömürden karşılanmaktadır.
- Bu oran Almanya'da % 50, ABD'de % 60, Güney Afrika'da % 95'dir.
- 2020 yılına kadar dünyada ortalama elektrik enerjisini % 50'sinin kömürden sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Yönetimi

TÜRKİYE'DE ELEKTRİK ÜRETİMİNİN KAYNAKLARA GÖRE DAĞILIMI

TERMİK SANTRALLAR (yakıt türlerine göre)

Katı Yakıtlı Termik santrallar

(Kömür, odun, katı atık)

Sıvı Yakıtlı Termik santrallar

(Fuel-oil, motorin, nafta)

Gas Yakıtlı Termik santrallar

(doğalgaz, LPG, biyogaz vb.)

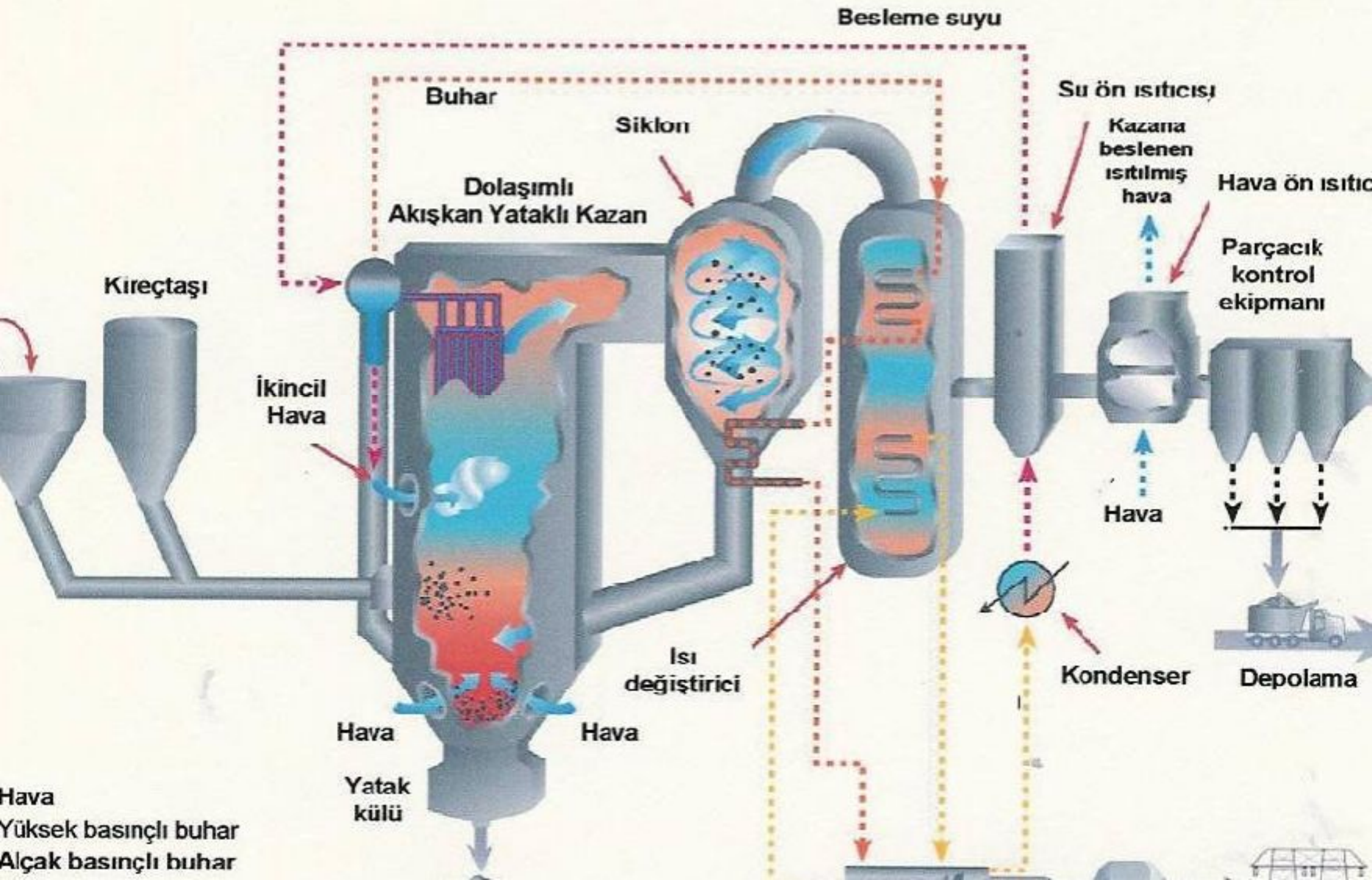
Yönetimi

Kömüre Dayalı Termik Santraller

Pulverize tipi kazanlar

Akışkan Yataklı Kazanlar

Fümlük Santral Çançığına Tesisatı

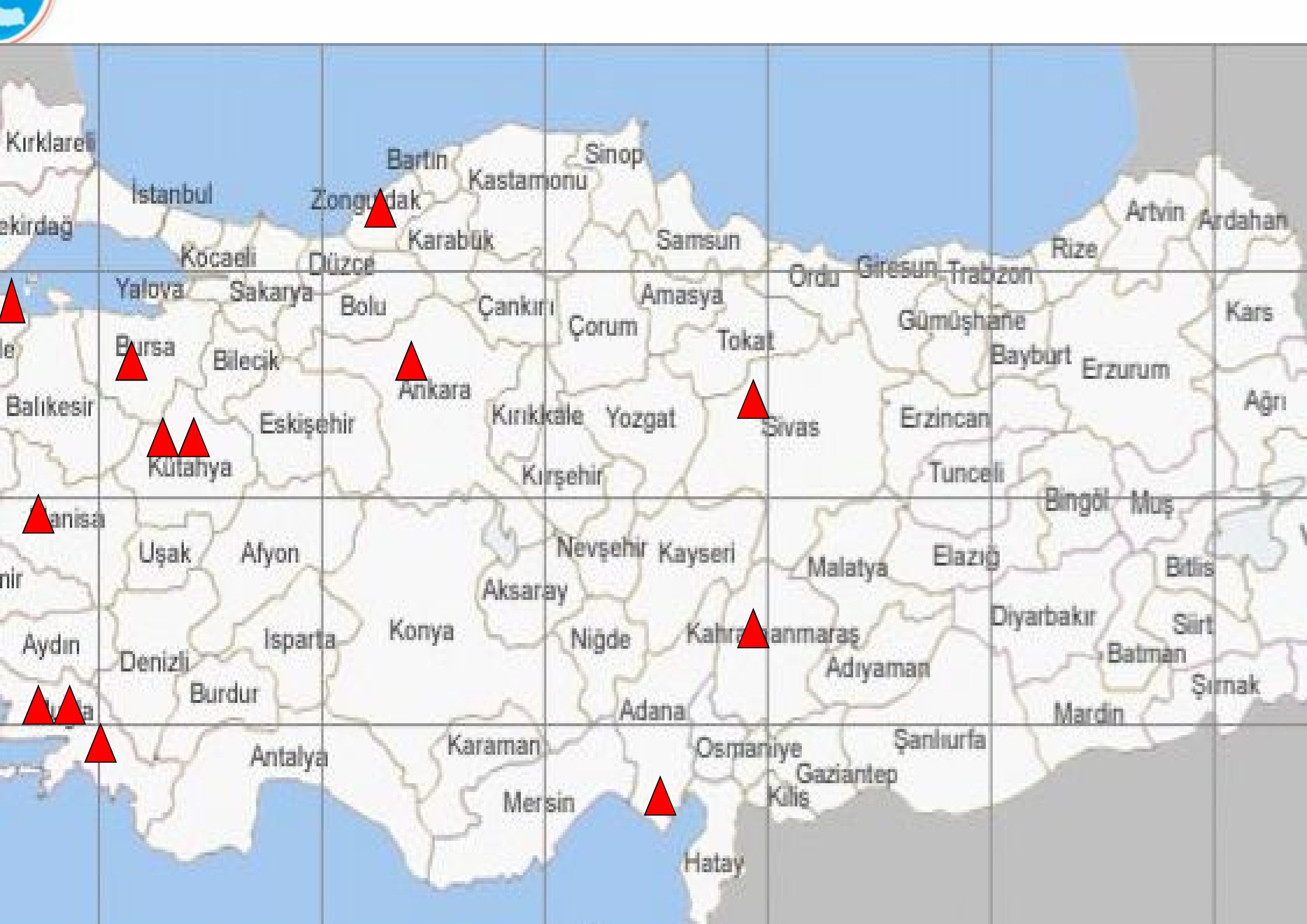

Yönetimi

Termik santrallerde kömürün yakılması sonucu iki çeşit kül ortaya çıkmaktadır. Bunlar; baca gazlarıyla sürüklenen **uçucu kül** ve baca gazlarıyla birlikte yükselemeyerek tabana düşen **taban külleridir**.

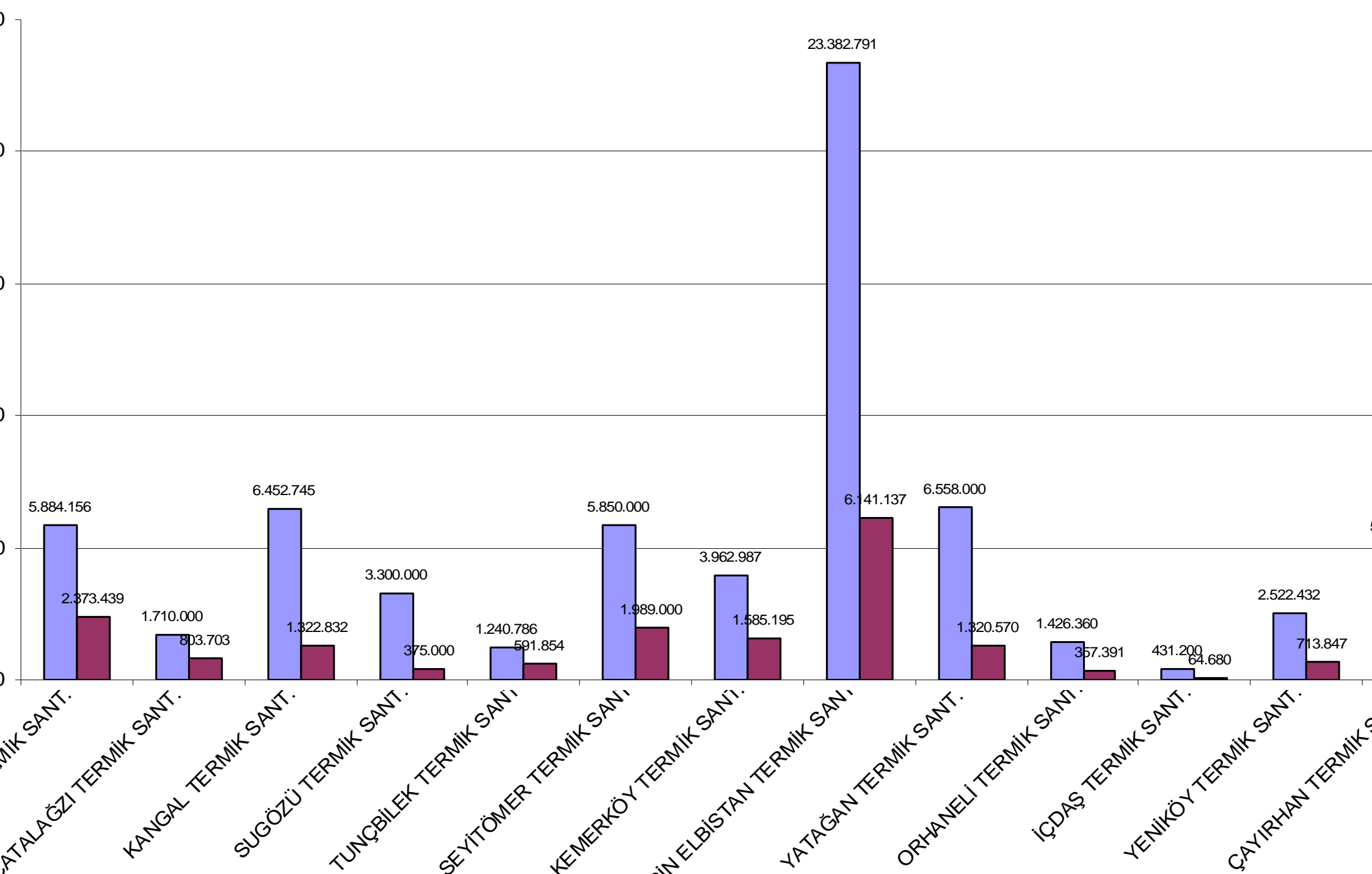
Ülkemizde kömürle çalışan 14 adet termik santralden her biri yaklaşık 20 milyon ton kül ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde çalışan kömürle çalışan kömürle çalışan köller yaklaşık olarak % 75-80 uçucu kül, % 20-25 taban külü içermektedir.

TERMİK SANTRAL ADI	KULLANILAN KÖMÜR MİKTARI(ton/yıl)	OLUŞAN KÜL MİKTARI (ton/yıl)
DMA	5.884.156	2.373.439
ATALAĞZI	1.710.000	803.703
ANGAL	6.452.745	1.322.832
UGÖZÜ	3.300.000	375.000
UNÇBİLEK	1.240.786	591.854
EYİTÖMER	5.850.000	1.989.000
EMERKÖY	3.962.987	1.585.195
FŞİN ELB.	23.382.791	6.141.137
ATAĞAN	6.558.000	1.320.570
RHANELİ	1.426.360	357.391
EDAŞ	431.200	64.680
AN	1.815.350	453.440
ENİKÖY	2.522.432	713.847

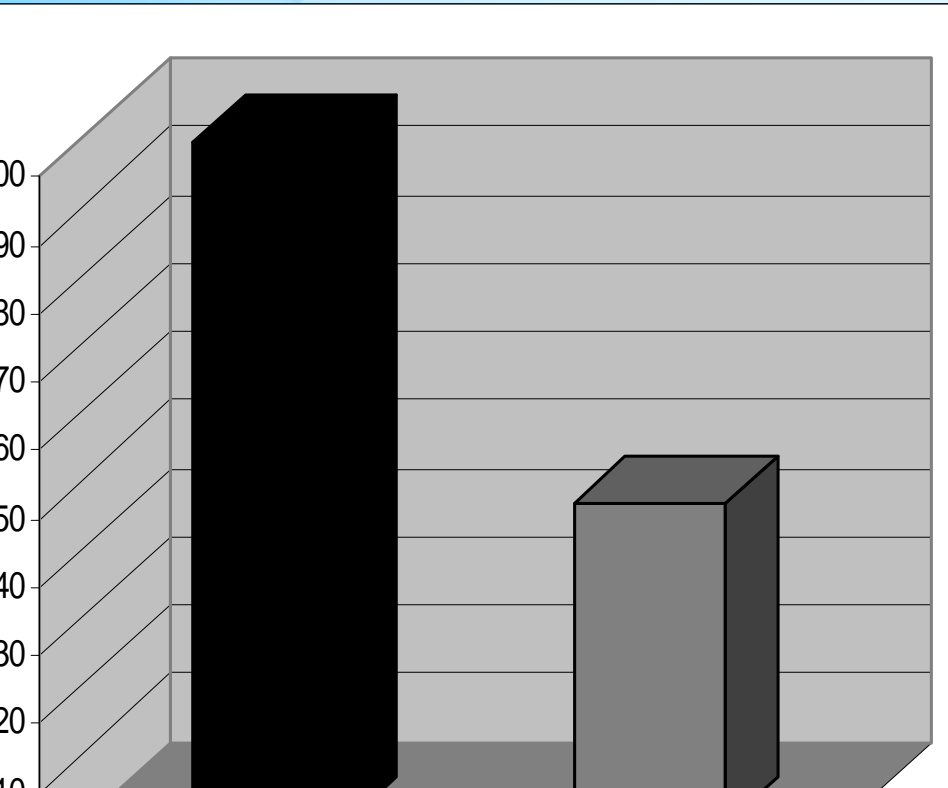

Kül Miktarlarının Karşılaştırılması

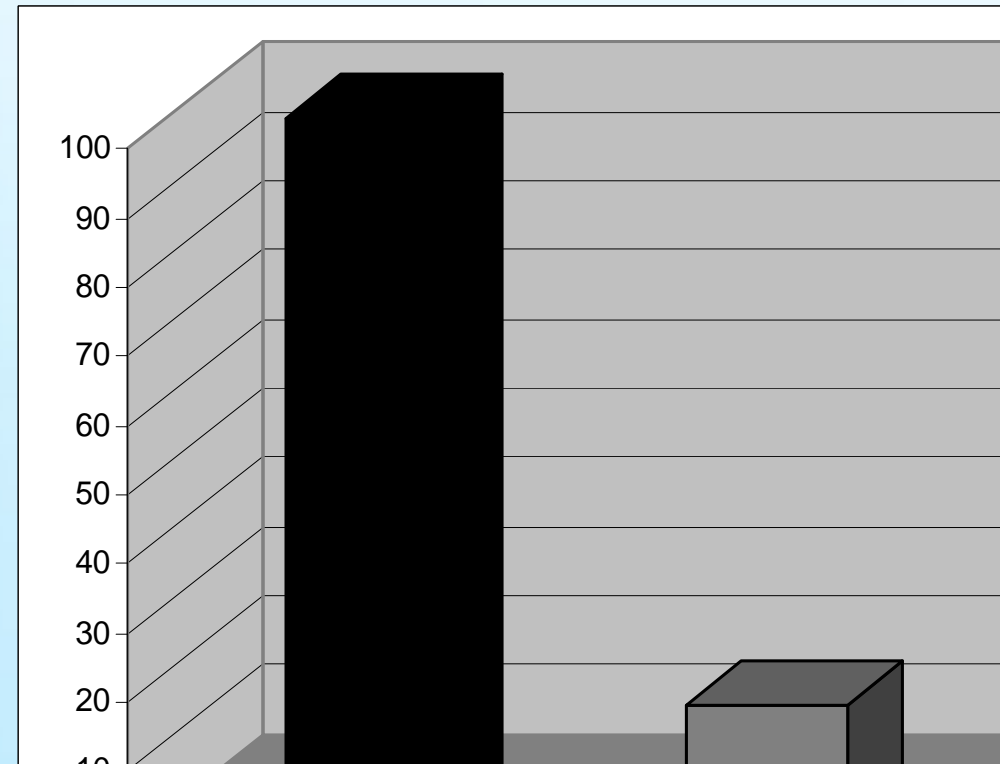
Kömürün ısı değerine bağlı olarak oluşan atık miktarı, kömürün ısıl değışkenlik göstermektedir.

Yerli kömürün yakılmasından kaynaklanan kül miktarı % 4-10 arasında değişirken, ithal (Rusya, Güney Afrika) kömürü kullanılarak kaynaklanan kül miktarı %10-15 arasında değismektedir.

Yerli Kömür Kullanımı

İthal Kömür Kullanımı

Afşin-Elbistan A Termik Santrali

Uçucu kül ve taban külleri, santralin hammaddesi kömürün ihtiyacının karşılandığı kömür ocaklarında yer altı iletim hattından gönderilerek depolanmaktadır.

2010 yılına kadar 40 milyon tona yakın uçucu kül ve taban külü depolanmıştır.

AIŞIN-ELİBİSTAN A Termik Santrali

KÜL YAYMA BANDI

Yatađan Termik Santrali

Silolarda taban külü, uçucu kl ve baca gazı arıtım sisteminden kaynaklanan jipsiyum karıştırılmaktadır.

Oluşan karışım sulandırılmakta ve atık barajında depolanmaktadır.

2003–2007 yılları arasında 655.000 ton uçucu kl ęimento hammaddesi olarak satılmıştır.

Kl depolama işlemi sona eren depolama alanları bitkisel toprakla kapatılarak rehabilite edilmektedir.

BİRİKEN SU

SULANDIRILMIŞ KÜL

Көпсалмақ және қалың орман бағдары

2872 sayılı Çevre Kanunu

05.07.2008 tarih ve 26927 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik"

26.03.2010 tarih ve 27533 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve 01.04.2010 tarihinde yürürlüğe giren "Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik"

12.05.2010 tarihli ve 27579 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Tehlikesiz ve İneer Atıkların Geri Kazanımı Tebliği"

**Termik Santrallerde kömürün yakılması sonucu oluştu-
lan atıklar;
“Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin” Ek 1
Listesinde tanımlanmıştır.**

10	ISIL İŞLEMLERDEN KAYNAKLANAN ATIKLAR	
10 01	Enerji Santrallerinden ve Diğer Yakma Tesislerinden Kaynaklanan Atıklar (19 Hariç)	
10 01 01	(10 01 04'ün altındaki kazan tozu hariç) dip külü, cüruf ve kazan tozu	
10 01 02	Uçucu kömür külü	

**Uçucu kül ve taban külleri A ve M kodlarıyla işaretlenmemiş olup
değerlendirilmemektedir.**

Termik santrallerden kaynaklanan küllerin depolama yöntemi ile bertarafının planlanması durumunda Atıkları Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik kapsamında depolanması gerekmektedir. Bu Yönetmelik ile düzenli olarak depolanacak atıkların geçirimsizlik tabakası, drenaj tabakası, kapama ve izleme, lisanslandırma vb. hususları düzenleme getirilmiştir.

Atıkların Düzenli Depolanması Dair Yönetmelik
kapsamında, 01.04.2010 tarihinden önce kurulan mevcut
kül depolama alanları için atık üreticilerinden, iyileştirme
planı hazırlamaları ve Bakanlığımıza sunulması talebi
edilmiştir.

Bakanlığımıza sunulan iyileştirme planları
değerlendirme aşamasındadır.

Yapılacak değerlendirme sonucunda mevcut kül
depolama alanları kapatılacak veya kül depolama işleri

Küllerin geri kazanımının planlanması durumunda tehlikesiz ve İnert Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında değerlendirilmelidir.

Bu tebliğ ile küllerin çevreye olabilecek olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, kül miktarının azaltılması, geçici depolanması, geri kazanım tesislerinin kurulması ve bu tesislerin çevreyle uyumlu yönetiminin sağlanmasına yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi için gerekli idari ve teknik esaslar düzenlenmiştir.

Dünyada Kullanılan Alanları

Malzeme	Kullanım Amacı / Yeri
Çimento	Hammadde, katkı ve ikame malzemesi olarak
Agrega	İnce agrega, iri agrega ve hafif agrega olarak
Malzeme	Katkı ve ikame malzemesi olarak
Malzeme, Ateş Tuğlası	Katkı malzemesi olarak
Malzeme	Bağlayıcı malzeme olarak
Malzemeleri	Blok, panel, duvar, gaz beton, beton boru, cam, boya, seramik, plastik, harç
Malzeme Yapılar / Alanları	Baraj, otoyol, nükleer santral, geoteknik uygulamaları

Baraj Yapımında Kül Kullanımı

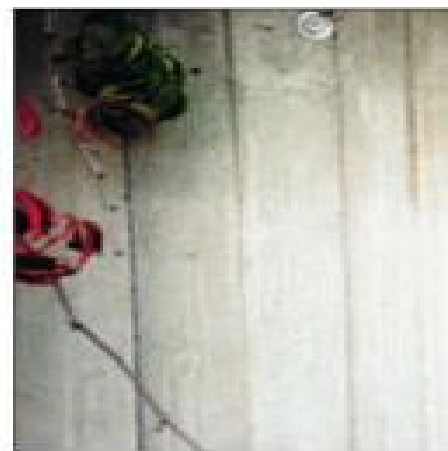
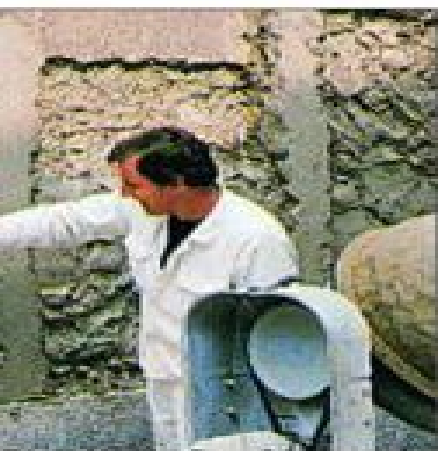
Tuğla Yapımında Kül Kullanımı

Çimento Katkı Malzemesi Olarak Kullanımı

Avrupa Kömür Ürünleri Derneği (ECOBA) 2008 yılının verilerine göre Avrupa Birliği üye ülkelerinde yaklaşık olarak 43 milyon ton uçucu kül ve taban külü oluşmaktadır. Oluşan bu atıkların yaklaşık olarak % 90'ı farklı alanlarda tekrar kullanılarak geri kazanılmaktadır.

Amerika Kömür Külü Derneği (ACAA) verilerine göre 2009 yılında Amerika'da 76,6 milyon ton uçucu kül ve taban külü açığa çıkmış olup, söz konusu küllerin arazi iyileştirme çalışmaları ve maden sahalarında dolgu malzemesi olarak kullanımları dışında % 40'i tekrar kullanılmaktadır.

Alanı	Uçucu Kül (mton)	Taban Külü (mton)
	37476	4850
Ham Maddesi	3863	311
Katkı Malzemesi	2460	64
Kı Malzemesi	5760	65
 Blok	663	9
k	311	886
eramik İmalatı	93	19
	346	15
ışmaları	95	-
stabilizasyonu	128	161
Döşeme Dolgusu	3	122
lik Dolgusu	1556	516
blgu	1841	182
ileştirme	40	
ldurma	446	
	87	68
hı	17079	1901

Alanı	Uçucu Kül (ton)	Taban Külü (ton)
	63000000	13600000
Katkı Malzemesi	9796483	555996
Katkı Malzemesi	2435904	720828
İzolasyonda	264611	113395
Malzemesi	4646626	2944354
İzolasyon Malzemesi	198507	765181
Yalıtım	670035	188504
İzolasyon dolgu malzemesi	0	0
Yalıtım Kontrolü	0	207250
	47710	78156
Yalıtım Uygulamaları	2148171	498180
Yalıtım Uygulamaları	3515289	5867
	102908	3696
	87317	452066

Ülkemizde termik santrallerden kaynaklanan külleri çevreyle uyumlu bir şekilde yönetimi için dört önem husus ortaya çıkmaktadır. Bunlar;

- oluşan kül miktarının kaynağında azaltılması,**
- küllerinin geri kazanım ve rehabilite amaçlı kullanılması,**
- tekrar kullanılamayan küllerin mevzuatla uyumlu bir şekilde düzenli depolanması,**
- mevcut kül depolama sahalarının iyileştirilmesidir.**

TEŞEKKÜR EDERİM.